

Toruń, dn. 22 września 2025

miejsowość, data

Imię i nazwisko doktoranta: Maciej Jerzy Kwietnicki

Nr albumu: 503130.

Nr PESEL:

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Dyscyplina naukowa:

sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki

Tytuł rozprawy doktorskiej:

Sztuka w epoce antropocenu, od teorii do praktyki, która przynosi zmianę.

Streszczenie rozprawy doktorskiej:

Rozprawa doktorska pt. „Sztuka w epoce antropocenu. Od teorii do praktyki, która przynosi zmianę” koncentruje się na pytaniu o znaczenie sztuki wobec wyzwań epoki antropocenu. Punktem wyjścia jest założenie, że przeciwdziałanie kryzysowi środowiskowemu nie ma wyłącznie charakteru naukowo-technicznego, lecz stanowi przede wszystkim wyzwanie kulturowe związane z kryzysem wyobraźni. Dotyczy ono zdolności tworzenia narracji i wizji przyszłości, które mogą wspierać przemiany społeczne i ekologiczne. W tej perspektywie przyjęto, że sztuka współczesna może być przestrzenią formułowania alternatywnych obrazów przyszłości oraz testowania modeli działania społecznego. Rozprawa składa się z dwóch równorzędnych części – teoretycznej i artystycznej – które wzajemnie się uzupełniają. Część teoretyczna dostarcza pogłębionej analizy krytycznej problemu, natomiast część artystyczna przyjmuje formę konceptualnego projektu w postaci podręcznika, opracowanego jako odpowiedź na zdiagnozowaną w analizie lukę. Takie połączenie refleksji naukowej z praktycznym eksperymentem twórczym pozwala wskazać możliwe kierunki rozwoju sztuki w epoce antropocenu.

Część teoretyczna obejmuje krytyczną analizę przemian strategii artystycznych podejmujących problematykę środowiskową, osadzoną w ramach współczesnej ekokrytyki. Ukazano rozwój tendencji od pionierskich działań ekologicznych lat 60. XX wieku, przez sztukę zaangażowaną przełomu XX i XXI wieku, po współczesne praktyki zacierające granicę między sztuką a rzeczywistością społeczną. Podkreślono, że w ostatnich dekadach szczególnego znaczenia nabrały strategie odchodzące od reprezentacji problemów na rzecz działań partycypacyjnych realizowanych we współpracy ze społecznościami i innymi aktorami niż-ludzkimi. Zidentyfikowano kluczowe narracje i metafory

obecne w twórczości artystów – od wizji katastroficznych po międzygatunkowe opowieści – które nie tylko komentują kryzys antropocenu, lecz także wpływają na sposoby jego rozumienia. Ocena tych zjawisk pozwoliła wskazać zarówno przykłady inicjujące krytyczne myślenie i wspólne działania, jak i takie, w których rola sztuki ogranicza się do efektownego, lecz powierzchownego gestu. Analizę pogłębiono w odniesieniu do praktyk wychodzących poza tradycyjne ramy sztuki, dążących do silniejszego zakorzenienia w rzeczywistości społecznej. Ważnym polem weryfikacji stało się studium przypadku w Opolnie-Zdroju, które pozwoliło zestawić refleksje teoretyczne z doświadczeniami artystyczno-społecznymi. Umożliwiło to uchwycenie zarówno potencjału sztuki w procesach integracji wspólnoty i nagłaśniania problemów środowiskowych, jak i barier ograniczających jej długofalowe oddziaływanie. W konsekwencji wskazano brak modelu pozwalającego konsekwentnie przekładać interwencje artystyczne na trwałą zmianę, co stało się punktem wyjścia dla części artystycznej rozprawy.

Osobną część doktoratu stanowi część artystyczna – autorski projekt „Współczynnik Użytkowania” (WU) – będący wynikiem refleksji teoretycznej, a zarazem narzędziem użytecznym niezależnie od znajomości treści rozprawy. Projekt został pomyślany jako rama wspierająca planowanie, realizację i utrzymanie społecznie zaangażowanych inicjatyw artystycznych, tak aby zwiększyć ich realny oraz długotrwały wpływ. Przyjął formę podręcznika, który porządkuje proces twórczy od fazy sformułowania projektu, poprzez etap użytkowania dzieła przez odbiorców traktowanych jako aktywni uczestnicy, aż po utrzymanie wypracowanych efektów w dłuższej perspektywie. Tak zaplanowany cykl pomaga twórcom i społecznościom podejmować świadome decyzje dotyczące kontynuacji, modyfikacji bądź zakończenia działań oraz przekazania ich rezultatów lokalnym aktorom. WU wypełnia lukę między jednorazowym symbolicznym gestem artystycznym a trwałą zmianą społeczną, kładąc nacisk na długofalowe współdziałanie z odbiorcami. Koncepcja projektu odwołuje się do idei sztuki użytecznej Tanii Bruguery i koncepcji użytkowania Stephena Wrighta, przesuując rolę odbiorcy z biernego widza na aktywnego użytkownika sztuki. Nawiązuje także do tradycji rzeźby społecznej Josepha Beuysa oraz postulatu postsztuki Jerzego Ludwińskiego, zakładających zatarcie granic między sztuką a codziennym życiem. Uwzględnia również perspektywę posthumanistyczną, włączając w działania elementy środowiska naturalnego jako współuczestników, oraz inspirowane ideami postwzrostu, podkreślając konieczność działania w granicach planetarnych i zasadę „nie szkodzić”. Dzięki tak szerokiemu zapleczu projekt zachowuje zakorzenienie w dyskursie sztuki, a jednocześnie proponuje narzędzie służące projektowaniu i ocenie skuteczności interwencji artystycznych. Połączenie analizy teoretycznej z eksperymentem artystycznym wskazuje, że sztuka może współtworzyć procesy zmiany społecznej w dobie kryzysu planetarnego – pod warunkiem przekraczania tradycyjnych schematów działania i krytycznej świadomości własnych ograniczeń. Tym samym rozprawa podkreśla znaczenie zintegrowanego podejścia łączącego wyobraźnię z praktyką, które umożliwia realny udział sztuki w mierzeniu się z wyzwaniami antropocenu i we współtworzeniu bardziej zrównoważonej przyszłości.

.....
podpis doktoranta